

SĂPĂTURILE DE LA CAPIDAVA 1968—1974

RADU FLORESCU, N. CHELUȚĂ-GEORGESCU

Începînd din anul 1968 și pînă în 1974 la Capidava a fost cercetată o suprafață de circa 1200 mp., din așezarea feudal-timpurie, sectorul I. (Pl. I).

Situată dincolo de profilul magistral VI, această suprafață a fost împărțită în carouri de 5×5 m, numerotate de la 114 la 161 și grupate în trei șiruri cu două profiluri intermediare între ele. Cercetarea a început cu săparea șirurilor de carouri 114—129, a continuat cu săparea șirurilor de carouri 145—161, după care a fost investigat șirul intermediar 130—145. Cu acest prilej s-au identificat 45 de locuințe din diferitele nivele de locuire ale așezării feudale-timpurii. S-au făcut observații de detaliu deosebit de importante privind locuirea din această perioadă. Astfel, au fost identificate în continuare mai multe resturi din locuințe de suprafață, B 123, B 159, B 121, B 158 și B 127. Ceea ce caracterizează aceste locuințe, este faptul că ele constau din o lipitură puternic arsă de culoare roșcată și relativ omogenă, așezată pe vestigii de epocă romană constînd îndeosebi din dărîmături și gunoaie, fragmente ceramice, resturi alimentare, în cadrul cărora sînt frecvente fragmentele de chirpici-calupuri prismatice puternic arse în compoziția cărora se distinge pleava de dimensiuni mari — și o arsură pulverulentă roșcată. De asemenea au putut fi identificate ziduri de piatră cu pămînt uneori pe lungimi considerabile, 10—15 m — carourile 141, 157; 135, 151 și 148, 150 — în raport direct cu podinile locuințelor de suprafață. Aceste ziduri se prezintă paralele cu laturile cetății romane, respectiv și cu ale fortificației feudal-timpurii de piatră și pămînt dovedind existența unei ordonanțe axiale ortogonale în planimetria acestei așezări.

Podelele locuințelor de suprafață ca și zidurile adesea străpunse, se prezintă întrerupte de gropile unor bordeie mai noi. În general aceste bordeie aparțin nivelurilor mai vechi dar se întîlnesc mai rar și cazuri

în care bordeie din ultimul nivel cu pereții din dulapi de lemn pe temelie de piatră taie locuințe de suprafață. De exemplu B 122 care taie pe B 121 și B 132 care taie pe B 174. Aceasta arată că pe de o parte nu există un raport direct între nivelul de locuire și adâncimea la care se află bordeiul iar pe de alta că la sfârșitul locuirii feudal-timpurii relieful terenului trebuie să fi fost altul decât cel găsit de arheologi la începerea săpăturilor. Este probabil ca imediat după încetarea locuirii moderne pe cetate să fi început sub influența factorilor atmosferici și a vegetației un procent de lentă nivelare care poate fi recunoscut pe profile, (Pl. II) în depunerile de pământ cenușos pline cu pietre la nivele diferite, groase pînă la 60 cm. Este, de asemeni, verosimil că înmormintările din perioada turcească au grăbit nivelarea iar instalarea armanului au precipitat-o.

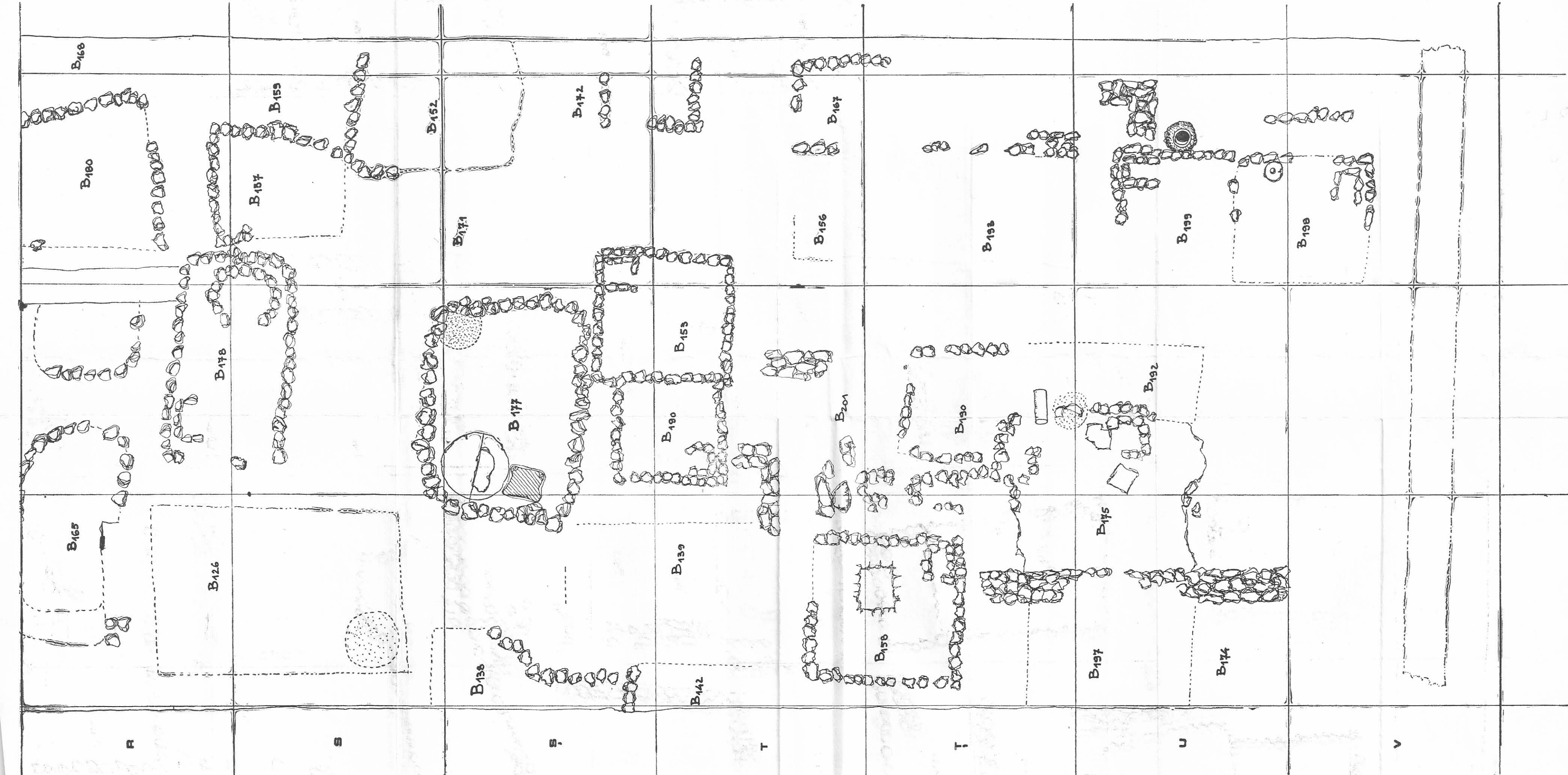
Dintre bordeie nu au fost identificate decât cîteva fragmente din nivelul cel mai vechi cu colțurile rotunjite — de exemplu B 120 și B 125. De asemenea, unele dintre bordeie la care nu s-a păstrat căptușeala din piatră a pereților ar putea să aparțină acestui nivel, de exemplu B 125 și B 144. La acestea din urmă trebuie remarcat adâncimea considerabilă în raport cu podelele de locuință din categoria celor de suprafață pe care le taie respectiv B 174 și B 124.

Din nivelul de locuire feudal-timpuriu III — bordeie din panouri de zidărie din lespezi și blocuri, despărțite de pari și birne de lemn (fig. 1) — s-au păstrat cele mai bine conservate și cele mai interesante exemplare.

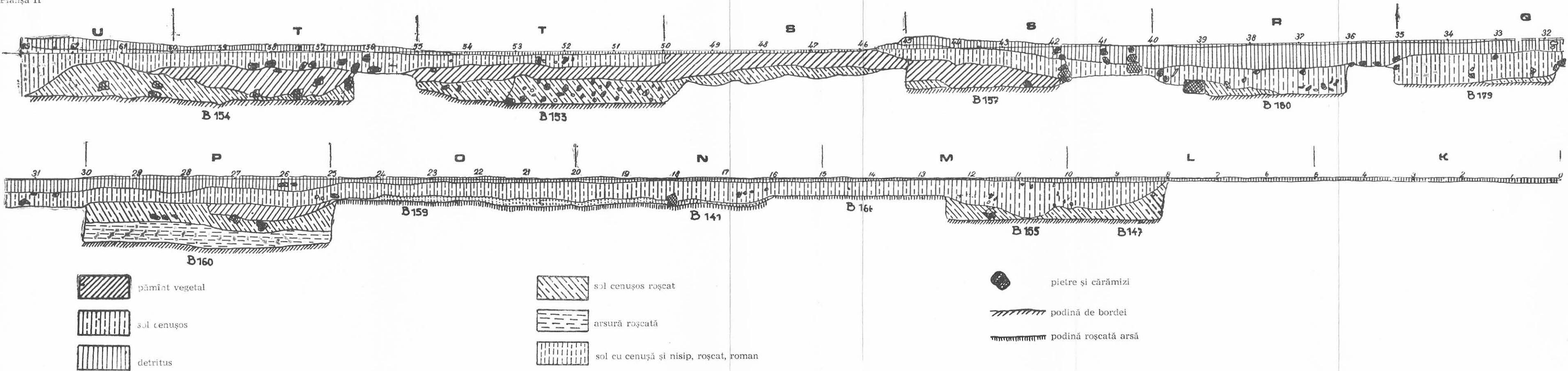

Fig. 1. Panou de zidărie caracteristic locuințelor din nivelul III.

PROFILUL DE N-V K-U/B1
Sc. 1/50

B. 124. este un bordei dreptunghiular, prelung, ușor trapezoidal. Pe trei laturi zidurile lui din panouri de piatră separate de interstii în care s-a mai putut surprinde resturi de lemn carbonizat se păstrează pe o înălțime de circa 1 m. În colțul de nord, un cuptor de piine din care se mai păstrează numai baza bolții, vatra puternic arsă cu lipitura așezată pe cărămizi și piatră avînd soclul înalt de 35 cm. Latura de sud-est nu se mai păstrează. În cursul săpăturii s-a putut surprinde pe această latură o îngrămădire de pietre ceea ce permite presupunerea că bordeiul a avut un gîrlaci acoperit pe această latură. În colțul de est al bordeiului au fost descoperite resturile unei „vetre portative” prăbușite. Latura de nord-est tăia un alt bordei mai vechi din care nu s-a mai păstrat decît resturi precare de zidărie dintr-un colț precum și vatra și baza calotei unui cuptor de piine. Se întîlnește situația succesiunii unor cuptoare de piine pe aceleași aliniament.

Bordeiul 161 (Fig. 2), este, de asemenea, oblong cu zidul din panouri de bolovani poligonali cu coeziune slabă. Nu se disting interstii

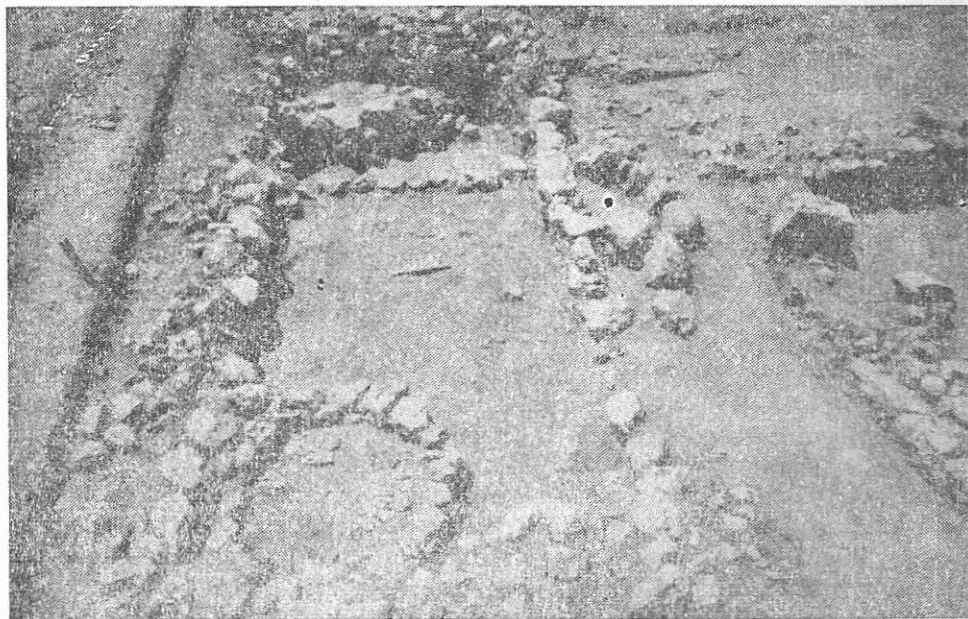

Fig. 2. Bordeiul 161.

pentru pari decît la colțuri și pe centrul laturilor lungi. În sensul lungimii bordeiul este împărțit în două încăperi de mărime inegală printr-un zid scund dintr-un șir de bolovani. În încăperea mai mică dinspre sud-vest a putut fi surprinsă o banchetă din bolovani avînd o lipitură ușoară pe suprafață. Zidul bordeiului pe latura de sud-vest nu cobora sub nivelul acestei banchete. Este dificil de reconstituit dispozițiile interioare ale bordeiului dar și în acest caz se pare că avem de a face cu o in-

trare-girlici, ceva mai complex amenajată decît în alte cazuri. În colțul de est al bordeiului s-a putut surprinde un cuptor de pîine din care se păstrau soclul înalt de 32 cm, baza calotei și vatra constînd din lipitură puternic arsă așezată pe fragmente ceramice.

B 162 este un bordei de formă aproape pătrată. Se disting panourile de zidărie despărțite de interstiții pentru pari și birne. Panourile sînt mai regulat construite din bolovani și lespezi și se păstrează mai bine decît la bordeiul precedent. Podina este relativ omogenă, puternic arsă de culoare cenușie. În colțul de est au fost surprinse resturile unui cuptor de pîine soclul și vatra din lipitură puternic arsă așezată pe cărămizi romane. În colțul de vest s-a găsit o sobă de piatră.

Lipit de peretele dinspre sud-vest s-a găsit un vas ceramic căzut cu gura în jos și sprijinit de o piatră alunecată din zid. Vasul ceramic descoperit este de tipul „borcan” înalt de 25 cm și diametrul mare de 18 cm. Buza vasului de culoare cenușie cu ingrediente în compoziția pastei este răsfîrntă în afară. Fundul plat iar pe suprafața lui se disting mai multe striuri subțiri grupate în „portativ”.

O împrejurare deosebită constituie faptul că B 162 și B 161 sînt extrem de apropiate. Latura de nord-est a primului atîngînd aproape pe cea de sud-vest a celui de al doilea. Această situație topografică ridică problema raportului cronologic dintre cele două bordeie care evident nu au putut coexista în aceeași perioadă. Fără a fi întrutotul concludentă această observație ridică problema existenței mai multor faze constructive în cadrul nivelului III de locuire feudal-timpurie. La acestea s-ar mai adăuga și faptul că B 161 taie B 120 din care se mai păstrează doar un perete cu două colțuri și care pare să aparțină după tehnica lui constructivă aceluiași nivel III de locuire. Semnalînd problema subliniem faptul că sînt necesare și alte observații pentru o rezolvare concludentă a ei.

B 177 (Fig. 3) este un bordei de formă dreptunghiulară a cărui ziduri din panouri de piatră s-au păstrat pe o înălțime de 1 m. În general această locuință-bordei poate fi considerată cea mai bine conservată din toate locuințele-bordei aparținînd nivelului III de locuire. Atît la colțuri cît și pe laturile sale s-au conservat în interstiții parii de lemn care susțineau acoperișul. Podina relativ omogenă cu o lipitură de culoare galbenă s-a păstrat bine cu excepția unor gropi mici datorate pietrelor căzute din zid. B 177 este interesant și datorită inventarului bogat descoperit în el precum și amenajărilor interioare care s-au păstrat foarte bine. În colțul de nord s-a găsit un mare cuptor de pîine calota. (Fig. 4). Înălțimea cuptorului de 1,05 m. Pereții lui erau făcuți din piatră cu puține resturi de cărămidă romană prinse cu lipitură de culoare roșcată puternic arsă atît în interiorul cuptorului cît și pe suprafața exterioară a pereților pe care s-a surprins o arsură secundară... Gura cuptorului situată la sud avea o deschidere de 30 de cm fiind mărginită de două lespezi înalte de 60 cm. În vecinătatea gurii s-au găsit mari fragmente de lemn carbonizat. Deasupra vetrei puternic arse

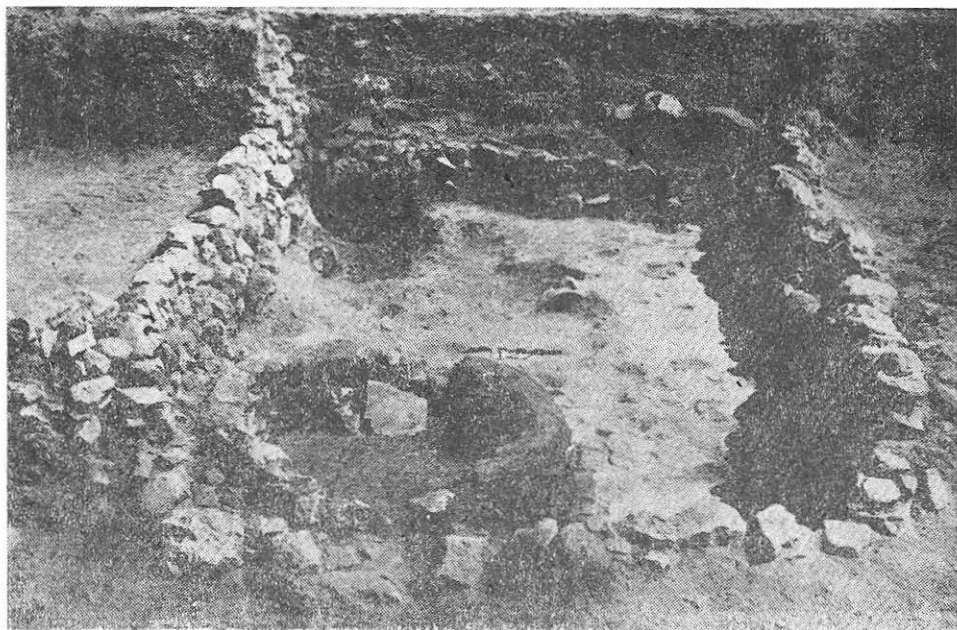

Fig. 3. Bordeiul 177. Se pot bine observa elemente de amenajare interioară: cuptorul de pîni și groapa de provizii.

din calota prăbușită. Între peretele cuptorului și colțul de sud-vest al bordeiului s-a găsit o tavă ceramică de mari dimensiuni (fig. 5) înălțată la nivelul de 75 cm sub ea afîindu-se o altă tavă ceramică identică, fragmentară cu un strat gros de cenușă și lemn carbonizat în ea. Prăbușite, în zona acestor două tăvi ceramice, mai multe fragmente de vase ceramice întregibile. În colțul de sud al bordeiului într-o ușoară albiere a podinei s-au descoperit două vase ceramice tip borcan precum și o amorfă de mari dimensiuni fragmentară. În aceeași albiere a podinei lângă vasele ceramice s-au găsit multe fragmente din cojile unor ouă de pasăre. În colțul de sud în fața albiei sus amintite s-a descoperit gropița de provizii specifică locuințelor-bordei din așezarea feudal-timpurie a Capidavei. În ea mai multe fragmente ceramice, resturi osteologice de la animale mari și mici precum și oase de pește. Tot la B 177 s-a putut constata mult mai bine, datorită condițiilor de conservare și sistemul constructiv al panourilor de zidărie care alcătuiau zidurile propriu-zise ale locuinței. Zidul din partea de vest conserva și lipitura cu argilă dintre pietrele panoului, lipitură de culoare galben-roșcată. În cenușa a cărui strat gros de 20 cm se întindea de-a lungul zidurilor s-au găsit nenumărate fragmente de stof carbonizat din acoperișul bordeiului. Pe latura de sud a bordeiului 177 s-a putut identifica o mică încăpere căruia îi atribuim aceeași destinație, de intrare-gîrlici.

Din nivelul al IV-lea de locuire menționăm trei bordeie, pentru problemele deosebite pe care le ridică.

B 176 are forma aproape pătrată și i se păstrează numai fundațiile dintr-o singură asiză de pietre cu interstii pentru parii șarpantei la colțul și mijlocul laturilor. Situat la peste 1 m adâncime față de situația actuală a solului, groapa este mai largă decât aria limitată de fundații, dovedind astfel că pe asiza de pietre erau așezați dulapi încheiați în „cheutori românești”, capetele acestora depășind limita propriu-zis a bordeiului. Ca și la B 10 descoperit în 1959, spațiul dintre pereții bordeiului și malurile gropii au fost așadar umplute după construirea locuinței. În colțul de sud s-a păstrat o sobă din piatră cu bolta

din bolovani lipiți dar care s-a prăbușit imediat după degajare. În colțul de vest o alveolă profundă în podina locuinței. (Fig. 6).

B 147 este un bordei aproape pătrat din care nu se mai păstrează bine decât două dintre laturi, cele dinspre sud-vest și nord-vest. Latura de nord-vest pare să fi suferit o refacere. În colțul de nord este situată soba. Dincolo de latura de nord-est se mai recunosc urmele unui zid și încă a unei sobe din care un perete face corp comun cu peretele bordeiului așa cum a fost descris mai sus. S-ar părea că este vorba de o refacere a aceluiași bordei și nu de două care se întretaie. Către sud-est nu s-a putut surprinde decât alveola gropii bordeiului.

Fig. 4. Cuptorul de piene din B 177.

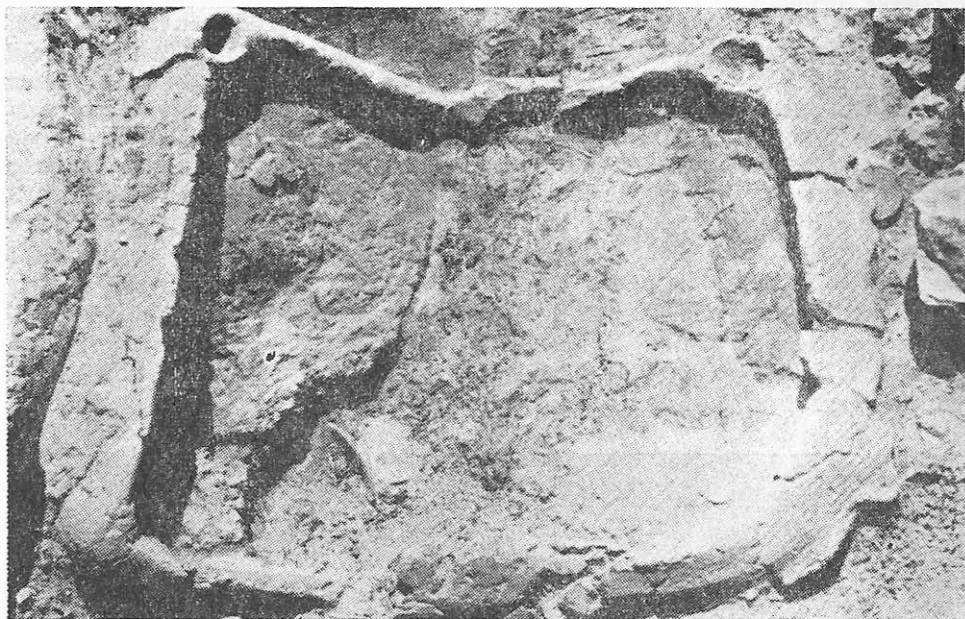

Fig. 5. Tavă ceramică descoperită în B 177.

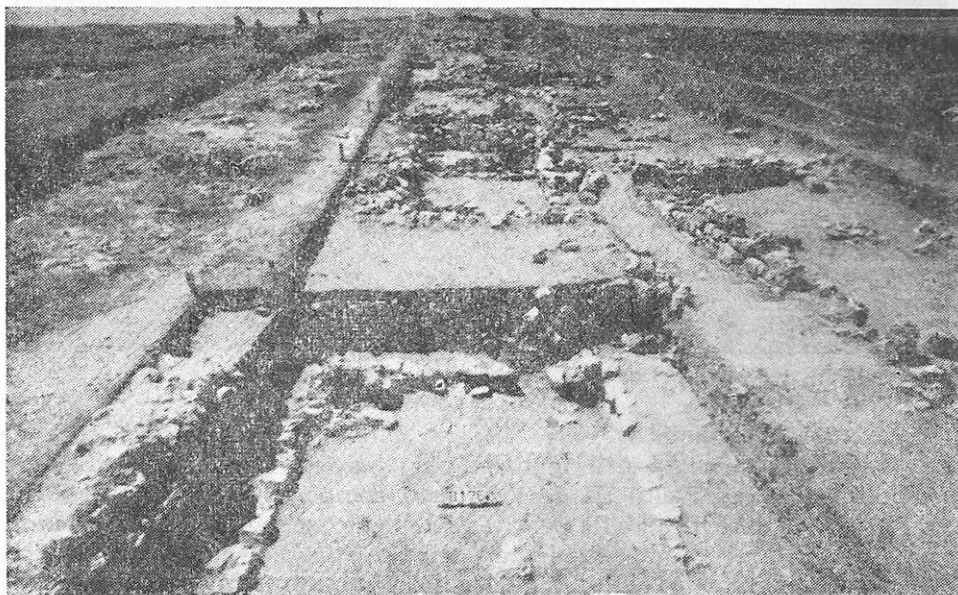

Fig. 6. Bordeiul 176.

Este specific pentru acest bordei, faptul că pereții sînt compuși variabil din una sau două asize de piatră, constituind fundații pentru pereții de lemn și că în spatele acestor fundații spre exterior mai apar fragmente de zidărie neglijent lucrate. S-ar părea că și în acest caz, groapa mai lungă a fost umplută ulterior dar spre deosebire de B 176 lipite de pereții de lemn au fost așezate pietre constituind fragmente de zidărie relativ ordonate. Fundațiile lui B 147 erau marcate de interstiții pentru parii șarpantei. În interiorul bordeiului cu gura în jos s-au găsit două căldări de lut sparte dar întregibile. (Fig. 7). În sfîrșit B , este tot de tipul locuințelor cu pereți de lemn și temelie de piatră prevăzute cu interstiții pentru pari de șarpantă. Se remarcă prin podina arsă puternic la roșu și printr-o sobă mare cu pereții din bolovani și plafon din două lespezi la care se păstra și lipitura așa încît s-a putut stabili că nu avea alt orificiu de tiraj decît gura.

Fig. 7. Două căldări de lut descoperite în B 147.

Suprafața săpată în 1968—1974 a adus noi precizări în ceea ce privește stratigrafia așezării feudal-timpurii de la Capidava. Semnalînd posibilitatea ca și nivelul III de locuire să comporte mai multe faze așa cum este mai demult stabilit pentru nivelul de locuire IV. De asemenea, a înlesnit precizarea unor elemente de urbanistică cum ar fi planimetria axială ortogonală a nivelului I cu locuințe de suprafață, precum a confirmat gruparea cuptoarelor de piine în anumite puncte ale așezării

care rămân constante de-a lungul mai multor nivele și faze, ceea ce este evident o dovadă de continuitate în organizarea comunității care locuia așezarea. În sfârșit s-au putut preciza unele elemente legate de amenajarea interiorului bordeielor : faptul că vasele ceramice erau suspendate pe lângă pereți sau de acoperiș de unde au căzut cu gura în jos, aproape întotdeauna, ne sugerează folosirea unor polițe sau prepeleace, precum și modul de construcție și folosire a așa ziselor vetre portative din nivelul III.

Trebuie semnalată și descoperirea pe un fragment de podină dintr-un bordei descoperit în caroul 154 a unui capac de cruce relicvar iar sub lipitura podinei în dărâmături romane a unei monede de la Mauriciu Tiberiu (582—602). Această descoperire confirmă durata Capidavei romane, în stadiul actual al cercetării, până la începutul secolului al VII-lea.

Résumé

Pendant l'intervall 1968—1974 on a fouille une aire de cca. 1200² de l'établissement du haut moyen-âge de Capidava. On a Identifié plus de 45 habitations de cette époque appartenant a tous les quatres niveaux culturels connus dans le site.

Les fouilles a apporté des nouveaux precisions stratigraphiques et topographiques. C'est ains qu'on a çu établir la possibilité que la niveau III ait a moins deux phases constructives. De même on a reussi a établir que le premier niveau, avec des habitations de surface, avaient un planometrie axiale orthogonale, et de confirmer que les fours à pain sont groupés dans de points précis de l'établissement et que cette localisation se mentient pendant tous les niveaux, ce qui veut démontrer la continuité dans l'organisation de la communauté.

En fin on a précisé quelques détails de l'aménagement interieur des cabannes souterraines des trois derniers niveaux : le mode de conserver la vaiselle chemigue, la téchique de construction et le mode d'emploi des ainsi nommées „foyers portatifs“. Il faut aussi mentionner la decouverte d'une monnaie de l'empereur Maurice-Tibère ce qui confirme la survivance de la Capidava romaine jusqu'au commencement du VII-ème siècle.